

ЮРІЙ КУЗЬМІН

ДИМ ВОЄВОДИ МІХАЛА

ІСТОРИКО-
КРАЄЗНАВЧИЙ
НАРИС

Чи збереглись якісь конкретні речі? Збереглись. Правда, тільки окремі сувеніри. Приміром, виготовлена на санкт-петербурзькій мануфактурі кружка з мініатюрним портретом царя Олександра I, яку, згідно сімейної традиції, подарував воєводі Міхалу Валевському брат монарха, великий князь Костянтин Павлович під час огляду російських військ на Волині та свого перебування в Тучині.

Кружка та разом з іншими сувенірами знаходиться тепер в колекції жителя Гданська Казимира Валевського. (Автор не виключає можливості налагодити з цим поляком контакт). Його дядько, який походить також з молодшої лінії родини, Казимир Валевський-старший, історик за освітою, в міжвоєнний період зібрав у своєму маєтку Тубадзін, що в Лодзинському воєводстві, все можливе до знаходження оригінальних архівних матеріалів, які зберігались у публічних колекціях, і написав обширну монографію «лінії на Валевичах». Крім того, Валевський-старший накопичив у своєму дворі понад 100 олійних родинних портретів (оригіналів чи копій), найдавніший з яких датований 1624 р., 6 мініатюр з візерунками на слонової кістці і понад 400 фотографій, що репрезентували місця перебування Валевських, засновані ними костьоли, каплиці, надмогильні пам'ятники тощо.

Паралельно історик зібрав трохи меблів, що були пов'язані з родом, кристалю, срібла, бронзи та пам'ятки іншого типу. На жаль, велика частина тієї колекції пропала в 1939-1945 рр. Так, з 70-томних архівних матеріалів уціліли тільки 50 томів. Казимир Валевський-молодший передав їх до Архіву давніх актів, що в Лодзі.

Відтворена істориком і обширна генеалогія родини Валевських, що охоплювала всі її відгалуження. Щодо уцілілих портретів, то вони потрапили до музеїв Лодзі і Каліша.

Ще однієї сторінки...

Парк, стайня, театр...

Палацовий комплекс Тучина, подібно гощанському та решті волинських, споруджувався серед просторого і розлогого ландшафтного парку, розбитого, можливо, відомим англійським садівником Міклером. Положення саду на високому березі плинучої меандрами Горині дозволило створити ряд перспектив, що відкривали далекі види на протилежному березі.

На територію маєтку в'їжджали спочатку через велике господарське подвір'я, за яким стояв, очевидно, теж класицистичний, дещо менший від палацу будинок стайні для коней. Був він також двоповерховим, з верхнім поверхом для кімнат адміністрації і гостей.

Широка дорога вела звідси на кругле чи овальне передпалацове парадне подвір'я, вкрите короткостриженим газоном. З обох боків передньої частини газону росли густі масиви листяних дерев, над якими, зацентруючи увагу на вертикальності, височіли ялини та італійські тополі. Ці дерева охоплювали ззаду обидва павільйони та галереї. З іншого газону, закладеного за головним корпусом палацу, відкривались наймальовничіші краєвиди.

У глибині саду воєвода збудував театр, де давали вистави і концерти, головним чином, з приводу okazij — іменин численних членів сім'ї чи інших річниць. Широко зазначену тему висвітлює Антонін Анджейовський. Але в наш нарис виклад цих мемуарних абзаців, на жаль, не потрапив: у книзі бракувало відповідних сторінок.

З самого краю саду, в малому дворіку, збільшеному з часом добудовою двоповерхового павільйону, довго мешкала найстарша дочка воєводи Теодозія Стецька-Яблоновська після розлучення з обома своїми чоловіками.

Sic transit gloria mundi

Від моменту завершення побудови палацу до кінця життя Міхала Валевського Тучин повсякчас наповнювався гомоном безупинних велелюдних прийомів, забав, балів, маскарадів. Після 1806 р., коли воєводи не стало, все те піддалось радикальним змінам. Син Юзеф вів виключно сімейний спосіб життя. З його смертю на чужині головною особою, що задавала тон, стала вдова іншого сина, Ієроніма, Цецилія Валевська, у дівоцтві — Потоцька.

Ще радикальніші зміни відбулись після пожежі у палаці. З того часу житлом власникам слугували уцілілі павільйони і галереї, до котрих перенесли такі ж меблі, твори мистецтва й архів. Але невдовзі згорів і один з павільйонів. Відтоді панська резиденція припинила своє існування.

До моменту продажу маєтку його власники мешкали тільки в уцілілому павільйоні. Щодо проїжджаючих через Тучин освічених людей, то у них руїни спаленого палацу, як колись його розміри, стали інколи асоціюватись з римським Колізеєм. І лиш наприкінці XIX ст., за російських часів, руїни розібрали. Частина цегли пішла, либонь, на будівництво нового палацу князя Трубецького, а велетенські основи портикових колон віднайшлись у фундаментах місцевих церкви і синагоги.

До міжвоєнного періоду зберігся тільки значною мірою здичавілий і зовсім уже не утримуваний парк. Дотепер не дожив і він.

Sic transit gloria mundi. Так минає світська слава.

(Закінчення. Поч. у №№22-23—28-29, 31).